

részén 1 km hosszan elnyúló kukoricásban sok késő középkori, kevés avar és őskori kerámiát találtunk.

A lelőhelyek Ny-i kiterjedését meg kell állapítani.
Munkatárs: Nyári Zsolt.

MOLNÁR ISTVÁN

472. Somogysárd határa

(Somogy megye) Ő, R, B, Ró, Kk

Helyi lakos bejelentést tett a község határában talált régészeti lelőhelyekről. 2009. április 8-án felkerestük a bejelentőt, és vele közösen az előkerülési helyeket.

Bánom-hegy (KÖH 70045): A településről Újvárfalva felé vezető úttól K-re található a lelőhely. Az elsimított földterület K-i oldalán kevés késő középkori kerámia-töredéket gyűjtöttünk. Leletbejelentőnk innen néhány kovaszilánkot gyűjtött, de őskori lelőhelyre utaló cserepet most nem találtunk.

Újmajor I-II. lelőhely. A település ÉK-i részén, a mezőgazdasági üzem (Újmajor) mellett, az egykori középkori templom és temető területén (Újmajor I., KÖH 70047) kevés 14–15. századi kerámia-töredéket és egy bizonytalan korú vasszeget gyűjtöttünk. A középkori telep (Újmajor II., KÖH 70051) területéről kevés 14–15. századi kerámia-töredéket gyűjtöttünk. A két lelőhelyet a major lebetonozott bejárója és az egykori tűzoltószertár határolja, a most talált leletanyag alapján, a telep felhúzódik a templomdombra.

6. sz. halastótól K-re (KÖH 49047): A település DNy-i részén lévő lelőhelyet jártuk be, a korábban azonosított lelőhely D felé kibővül, ezt korábban a terület fedettsége miatt nem lehetett bejárni. A lelőhely É-i része intenzívebb, a bejárás során kovapattintékot, sok római kori kerámia-töredéket, töredékes fenőkövet, bronzszalagot és vaskulcsot találtunk.

Munkatárs: Varga Máté, Nyári Zsolt és Cserép Tamás.

NÉMETH PÉTER GERGELY

473. Somogyszob, Kisküvölgy (Küvölgyi-erdő)

(KÖH 69845)

(Somogy megye) Ő?

2009. június 2-án egy helyi lakos adatszolgáltatóval Somogyszob környékén található régészeti lelőhelyeket kerestünk fel. A Somogyszobtól ÉNy-ra lévő Küvölgyi-erdőben nagyméretű halmokból álló temetőt jártunk be. A temetőt legalább 7 halom alkotja, melyek É-D-i irányban sorakoznak. Egy erdei út két halmot vág félbe, az egyik betöltésében égett-paticsos részt figyeltünk meg. Az erdei utat kerítés szegélyezi D-ről, a nem művelt területen több halomszerű kiemelkedés látszik, kettő közvetlenül a kerítés mellett. Az erdei útban patics- és kődarabok látszódtak, feltehető, hogy az út kialakításakor több halmot elegyengettek. A temetőt É-ről lápos-zsombékos terület határolja, ÉNy-i irányban, távolabb, egy kerítéssel lezárt területen nagyobb kiemelkedés látszott, halomsír volta bizonytalan. A kb. 15–20

m átmérőjű, kb. 3–5 m magas halmok kialakításakor valószínűleg a lápos terület miatt, feltehetően előzetes „tereprendezést” végeztek, így a temetkezőhelyek (a tulajdonképpeni halmok) mérete jelentősen kisebb. A halmok kora, feltételelesen, őskori.

Munkatárs: Nyári Zsolt.

NÉMETH PÉTER GERGELY

474. Somogytúr, Hegyalja-dűlő

(KÖH 72041)

(Somogy megye) U, R, B, LT

2009. június 25-én a Dél-balatoni szennyvízrendszer kiépítése előtt hatástanulmány készítése céljából terepbejárást folytattunk a tervezett nyomvonalon. A Viszről Létrány felé haladó út és a 67. sz. út találkozásánál, az országúttól D-re, a 67. sz. úttól Ny-ra bejárható kukoricás volt 500 m hosszan. Itt sok őskori kerámia került elő (DVK, lengyeli, mészbetétes, kevés kelta) és több kova. A lelőhely Ny-i kiterjedését meg kell állapítani.

Munkatárs: Nyári Zsolt.

MOLNÁR ISTVÁN

475. Somogytúr, Majori-dűlő

(KÖH 72037)

(Somogy megye) Kk

2009 őszén a Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága készítette el a 67. sz. út elkerülő szakaszainak hatástanulmányát. A terepbejárás több szakaszban, 2009. szeptember 29. és november 25. között folyt, a mezőgazdasági munkákhoz igazodott.

A Gamás és Somogybabod külterületét elválasztó erdősávtól É-ra, az út Ny-i oldalán kukorica volt, az erdős Ny-i oldal sem volt bejárható. A Somogybabodot elkerülő szakaszból csak két kis parcella volt bejárható, a többi terület erdő, zsombékos, vagy gyep, két kis szakaszon beszántatlan kukoricával. A nyomvonal É-i részén, a település É-i határán volt egy szántott terület, itt a Majori-dűlő elnevezésű késő középkori lelőhelyet találtunk.

Munkatársak: Németh Péter Gergely régész, Balla Krisztián, Cserép Tamás, Gál Zoltán, Nyári Zsolt technikusok.

HONTI SZILVIA – MOLNÁR ISTVÁN

476. Somogyudvarhely határa

(Somogy megye) R, Á

Az OTKA által támogatott Argonauta Programhoz kapcsolódóan a település Ny-i részén, a Kétnyáralja- és Köbe-dűlőkben, a Kőszegesi-szántók, Malátaszegi-táblák és a Szűnyoglegelő területén 2009. november 2–6. között terepbejárást végeztünk, melynek során 25 új lelőhelyet regisztráltunk. (KÖH 73381, 73383, 73385, 73387, 73389, 73391, 73393, 73395, 73397, 73399, 73401, 73403, 73405, 73407, 73409, 73411, 73413, 73415, 73417, 73423,

73425, 73427, 73431, 73435, 73439, 73441) A területen a Dráva egykori mederváltozásait jelző meanderek partjain és a meanderek között sorakoznak rendszerint a lelőhelyek. Koruk az őskortól a késő középkorig terjed. Három intenzív rézkori telep mellett további tizennégy lelőhelyen került elő őskori kerámia. Tizennégy Árpád-kori telepet regisztráltunk, ezek közül hét – rendszerint alacsonyabb térszínen fekvő – lelőhelyen vasművességet jelző kohósalak, vasbuca, fúvócsódarabok is előkerültek.

Munkatársak: Honti Szilvia, Jankovich-Bésán Dénes, Magai Hanna.

TÓTH JÁNOS ATTILA – ZATYKÓ CSILLA

477. Somogyvár, Kupavár (KÖH 20405)

(Somogy megye) B, Á, Kö

Az 1972-ben megkezdett, majd 1977-ben megszakított, 1980 után újraindított, majd 1989-ben ismét megszakított nagy tervásatás folytatása a Műemlékek Nemzeti Gondnoksága jóvoltából 2008 augusztusában vált lehetővé. Ekkor négyheti munkával az épített várfal NyDNy-i szakaszát vizsgálhattuk meg, és a D-i oldalon 55 m hosszúságban, 3 m szélességben átvágtuk a sáncárkokat. Kellő anyagi fedezet hiányában 2009-ben csak gépi erő alkalmazására volt lehetőség, ezért munkánk csak vizsgálat és nem ásatás.

A kutatást 2009. augusztus 24. és december 31. között végeztük. A 2008. évi 1. sz. sáncátvágástól K-re 165 m-re jelöltük ki a 2. sz. sáncátvágás helyét; ott, ahol a D-i sáncárok újkori feltöltésének K-i vége van. A 30×6 m-es sáv közvetlenül az újkori kilátótorony alatt húzódott s érintette a 2002-ben, a kilátó építéskor megvizsgált és feltárt téglatorony területét. A kutatási terület ÉK-i sarka az egykori védmű DK-i téglabástyájának a közelében van, s ez a pont a kiásott torony ÉNy-i sarkától 13 m-re esik. A templom küszöbéhez (relatív 0 pont) viszonyítva magas (220 cm) itt a dombtető mai szintje, ez azonban feltöltődés eredménye. A domb D-i oldalának egykori (minden bizonnyal 3–4 ezer évvel ezelőtti) járósintje 6 m-rel mélyebben volt, vagyis abszolút értéke 169,3 m tszf. Ugyanez a helyzet az 1. sz. átvágásnál is, ahol a belső sáncárok legmélyebb pontja 163 m, míg a 2. sz. átvágásnál 162 m. Az átvágás tájolása ÉNy–DK (130–310°).

Az átvágás É-i oldalán, a sárgás színű löszös-márgás anyatalajba mélyítve bronzkori gödrök sorakoztak, valamint az egykori járósintben jelentkezett egy kemence tűzpadkájának maradványa. Az „A” gödör mélysége 120 cm volt, az előkerült számos őskori cserépdarab között egy csaknem ép füles bögre, egy kis bögre és hánónehezék is volt, sok állatcsont és patics társaságában. A „B” gödörben egy állat váza feküdt, néhány cseréptöredék és patics mellett. A „C” gödör néhány őskori töredéken kívül leleteket nem tartalmazott, de malteros tégladarabokat is találtunk benne, tehát később megbolygatták. Hasonló volt a helyzet a „D” gödörnél is, ahol állatcsontok (többek között őzágancs) mellett

edénycserepek kisebb darabjai, ugyanakkor középkori téglá- és kődarabok is előfordultak.

A 26 m széles 2. sz. átvágás legfelső rétege (40–90 cm vastagságban) humusszal fedett, a D-i oldalon kb. 10 m szélességben és 3 m mélységben téglatörmelékes újkori feltöltés látható. Az É-i oldalon ugyancsak kb. 10 m szélességben újkori beásás látszott, amelynek mélysége 5 m. Ez a 19. századnak látszó beásás átvágta az eredeti nagy belső sáncárkot. Minden bizonnyal az elpusztított kolostor és templom törmelékét is ide hordták bele. Erre mutat, hogy az S-2/1. és 2. pont közötti É-i szelvényhatártól 6 m-re, 2 m mélységben két, 72×70 cm-es, 14–15 cm vastag, kétoldalt élszedett homokkő fedlapot találtunk, amelyek az első kerengő mellvédfalának (térdfalának) a fedlapjai voltak. Délebbre nagyobb számú átégett salak- és téglatörmelék között egy 48 cm magas homokkő ívindítás került elő, 14–15 cm átmérőjű, hengeres féloszlop maradványával. Az újkori árok az eredeti sáncárok oldalánál 230–240 cm-rel mélyebb volt, ezért a márgás-löszös anyatalajban egy szigetszerű kiképzés keletkezett. Ennek az újkori ároknak a legalján (460 cm mélyen) átégett, vastos salakdarabok és téglatörmelékek hevertek.

Az S-2 sáncárkot mind É, mind D felől töltötték fel; a barna, kevert rétegek iránya mutatja a betöltődés, ill. a betöltés folyamatát. Az S-2 szelvény K-i határa után, K, ill. ÉK felé, amelyet ma elsősorban akácerdő borít, már nincs feltöltve az egykori két sáncárok, csak a természetes betöltődés nyomai látszanak. Ez volt a helyzet az 1. sz. átvágásnál is.

A téglatörmelékes feltöltésben erősebben soványított agyagból készített, nagyméretű (360–400 mm széles), vastag (46, 55, 60 mm) perems téglák és íves idomtégla darabjai között 25 mm vastag tetőfedő cserepek is voltak, valamint a sáncárok alja közelében további faragott kövek és edénycserepek feküdtek. Őskori kerámiatöredékek mellett 11–13. századra keltezhető edények cserepeit találtuk a belső sáncárok legalján. A sáncárok aljáról, 690–740 cm-es mélységből előkerült: egy kézzel korongolt, téglabarna agyagpalack nyaktöredéke; belül barna, kívül sűrű fázék aljdarabja; feketésszürke, benyomott barázdákkal díszített oldaldarab (belső oldalán egy 26 mm hosszú „betűjel” I = rovásbetűs Sz ?); barnásszürke, körbefutó spirálissal díszített oldaldarab; hullámvonallal díszített barna cserép; vastag falú téglabarna tárolóedény aljtöredéke; tagolatlan peremek; tetőfedő cserepek; vakolatdarabok; fél vaspatkó.

Az S-2 sáncárok vizsgálata megmutatta, hogy a Kupavárhegyet egykor teljesen körbevette a sáncárok-rendszer, amely a D-i oldalon bizonyosan kettős volt. A sáncárok alján talált leletek szerrint a 11–14. sz. közötti időben a védmű árkaikat tisztán tartották. A téglatörmelékes feltöltődés később indulhatott meg, de a rétegek alapján még ez után is mély (kb. 5 m) maradt az árok. Mivel 1556 után már nem volt élet a Kupavárhegyen, sem a monostorban, sem a temetőkapornánál, évszázadokig gazdátlan, romos terület maradt.